

DAVID CLAPHAMIN JÄLJILLÄ ASUMISPOLUILLA

Hanna Kettunen, *YTM, tohtorikoulutettava, Turun yliopisto*

Kirsi Juhila & Teppo Kröger (toim.):
Siirtymät ja valinnat asumispoluilla.
SoPhi, Jyväskylä. 2016, 256 s.

Kirsi Juhilan ja Teppo Krögerin toimittama artikkelikokoelma *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla* ottaa lähtökohdakseen David Claphamin kehittelemän asumisen tutkimuksen teorian. Kirjassa pyritään ottamaan etäisyyttä lineaariseen etenemiseen perustuvaan asumisura-ajatteluun ja näkemään asuminen polkuina, jotka voivat olla suoraviivaisia, mutkikkaita, poikkeilevia ja moneen suuntaan kulkevia. Kantavana ajatuksena on, että ihmisten asumispolut muodostuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten sekä rakenteiden ja diskurssien kanssa. Kirja koostuu kahdesta kirjan teoreettisia ja menetelmällisiä valintoja esittelevästä luvusta, kuudesta empiirisestä artikkelista ja kirjan antia yhteen vetävästä luvusta. Kirja pyrkii muodostamaan kokonaisuuden, jossa asumispolun metaforaa kuljetaan läpi koko teoksen. Asumispolkuja tarkastellaan erityisesti vanhojen ihmisten ja asunnottomien/asunnottomuusriskissä olevien näkökulmasta. Kahden ensituntumalta erilaisen ryhmän asumispoluista on löydetty monia yhdistäviä teemoja kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten rooli asumisen poluttamisessa ja omassa kodissa asumisen määrittäminen ensi-

jaiseksi asumispoluksi asunto ensin – ja ageing in place –ajattelun mukaisesti.

Kirjan ensimmäisessä luvussa Kirsi Juhila, Outi Jolanki ja Anni Vilkkö esittelevät kirjan teoreettista viitekehystä ja keskeisiä käsitteitä kuten asumispolut ja niiden siirtymät ja valinnat sekä kodin merkitykset. Toisessa luvussa Suvi Raitakari ja Kirsi Juhila käyvät läpi kirjan artikkeleissa käytettyjä tutkimusmenetelmiä, joita ovat narratiivinen analyysi, diskurssianalyysi ja vuorovaikutuksen analyysi. Nämä varsinaisiin tutkimusartikkeleihin johdattelevat luvut antavat kuvan mietitystä kokonaisuudesta, jossa eri tutkimusten yhteisiä teemoja tuodaan vahvasti esiin. Kirjan tutkimusartikkeleita yhdistää asumisen lisäksi keskittyminen asumispoluilla kulkeviin ihmisiin, heidän kokemuksiinsa ja keskinäiseen vuorovaikutukseensa.

Ensimmäisessä varsinaisessa tutkimusartikkelissa Riitta Granfelt käsittelee vankilasta vapautuvien vankien asumispolkuja ja suhdetta desistanssiin eli rikkollisuudesta irrottautumiseen. Toivottu polku kulkee vankilasta asteittaisen vapautumisen kautta tuettuun omaan asuntoon, mutta kaikilta vapautuvilta vangeilta tämän polun kulkeminen ei onnistu. Vankeja tukeva asumissosiaalisyö näyttäytyy vankien ja työntekijöiden haastattelussa mahdollisuutena edesauttaa desistanssia ja vankien sosiaalista integraatiota. Toisessa artikkelissa Paula Vasara tarkastelee millaisia merkityksiä iäkkäät liittävät asumisen pitkäaikaisuuteen ja jatkuvuuteen. Hän hahmottaa Gary Saul Morsonin ennakoinnin, jälkikäteisen ennakoinnin ja rinnakoinnin käsitteiden kautta tapoja, joilla ikääntyneet kertovat tulkitsevat

omia asumispolkujaan ja niihin liittyviä siirtymiä ja valinnanmahdollisuuksia. Kertomuksia leimaa toive asumisen jatkumisesta nykyisessä kodissa, mutta myös tietoisuus siitä, että toive voi olla mahdoton.

Suvi Raitakari kirjoittaa artikkelissaan miten mielenterveys- ja päihdetyössä asiakkaat ja työntekijät neuvottelevat asiakkaan asumispolun siirtymistä. Tausta-ajatuksena on, että asiakkaan ja työntekijän välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys sille, millaiseksi asiakkaan institutionaalinen asumispolku muotoutuu. Raitakarin mukaan institutionaalinen asumispolku tarkoittaa asiakkaille neuvotteluja ammattilaisen kanssa, jolloin olennaisista toimijuuden kannalta on, millainen neuvotteluasema asiakkaalla on tai hänelle annetaan. Outi Jolanki käsittelee artikkelissaan iäkkäiden ihmisten asumiseen liittyvää päätöksentekoa ja sitä, miten vanhat ihmiset itse käyttävät vanhuutta perusteluna muuttaa tai olla muuttamatta. Lisäksi hän tarkastelee valtiollisten ohjelmien ja laatusuosituksen avulla, miten julkinen valta määrittelee vanhuutta ja asumisen valintoja. Jolanki löytää aineistosta kaksi diskurssia, joissa ensimmäisessä rakentuu kuva vanhoista ihmisistä, jotka voivat ja joilla on oikeus tehdä valintoja ja päätöksiä oman asumisen suhteen. Toisessa diskurssissa puhutaan huonokuntoisimmista ”todella vanhoista”, joiden kohdalla uhkakava vanhuuden raihnaisuudesta on toteutunut ja joiden asumista koskevat valinnat tekevät muut kuin he itse.

Kirsi Nousiainen tarkastelee tuetun asumisen yksikössä asuvien entisten pitkäaikaisasunnottomien kertomuksia

asumiseen liittyvistä valinnoista ja niille annettuja merkityksiä. Haastateltavat antavat asumispoluillaan tapahtuneille siirtymille tietoisten valintojen sijaan joutumiseen liittyviä merkityksiä. Asumispolut kietoutuvat muihin elämän aikaisiin polkuihin ja niillä voidaan myös selittää erilaisia asumispolun käännteitä. Tuetun asumisen yksikössä asuville oma ovi on merkityksellinen ja ovi mahdollistaa oman tilan hallintaa sekä luo yksityisyyttä. Riikka Haahtela ja Kirsi Juhila kirjoittavat asiakkaiden kotona tapahtuvista kotikuntoutuksen kohtaamisista asiakkaiden ja työntekijöiden välillä ja siitä, miten työntekijät ja asiakkaat neuvottelevat asiakkaan arkeen liittyvistä valinnoista. Näissä neuvotteluissa työntekijät neuvovat monella tapaa ja monessa asiassa asiakkaitaan, mutta asiakkaan suhtautuminen näihin neuvoihin voi vaihdella sen mukaan, koetaanko neuvominen kontrollina, huolenpitona, aktivoimisena vai jonakin muuna.

Kirjan viimeisessä luvussa Kirsi Juhila ja Teppo Kröger vetävät yhteen tutkimusartikkeleiden antia. He muistuttavat, että pohdittaessa tulevaisuuden asumisratkaisuja ja asunnottomuuden poistamista on tärkeää pysähtyä kuuntelemaan ihmisten tapoja selittää nykyisiä asumisratkaisujaan ja niihin vaikuttaneita tekijöitä. Tämän kirjan vahvuus onkin juuri tässä: se tuo lukijan lähelle ikääntyneiden ja asunnottomien/asunnottomuusriskissä olevien toimijuutta ja kokemuksia sekä tuo esiin heidän omaan asumiseensa liittämiä merkityksiä. Kirja tuo myös ansiokkaasti esiin Suomessa vielä melko vähän käytettyä ja tunnettua David Claphamin asumispolkujen tutkimisen teoriaa ja meto-

dologiaa. Asumispoluilla tehdään aktiivisesti valintoja ja suunnataan omaa elämää, mutta toisaalta saatetaan myös ajautua ja joutua eri poluille. Asumispolkuihin vaikuttavat myös realistisesti tarjolla olevat vaihtoehdot ja erilaiset institutionaaliset ja ammatilliset valinnan kriteerit, jotka voivat avata tai sulkea asumisen ovia.

VÄLTTÄMÄTTÖMYYSPUHEESTA VAIVAAN

Emilia Leinonen, *YTM, tohtorikoulutettava, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto*

Hanna-Kaisa Hoppania & Olli Karsio & Lena Näre & Antero Olakivi & Liina Sointu & Tiina Vaittinen & Minna Zechner: *Hoivan arvoiset. Vaiva yhteiskunnan ytimessä*. Gaudeamus, Helsinki. 2016, 263 s.

Kirsti näki Pentin kasvojen kiristyvän. Se tuntui pahalta. Hän ei missään tapauksessa halunnut, että Pentti luopuisi vapaastaan. Hän yritti näyttää niin reippaalta kuin mahdollista. "Laita yksi hamekin", hän sanoi Pentille niin pirteästi kuin vain suinkin kykeni, "jos vaikka tanssille pääsen". Kirstin esitys ei kuitenkaan mennyt läpi. Pentti tuli hänen luokseen ja otti syliin. He kumpikin tiesivät, ettei Kirsti enää tanssisi, ei Pentin eikä kenenkään muunkaan kanssa. "Voi vaimo-kulta, mitäs sanot, jos et tällä kertaa lähtisikään Lintukotoon". (Hoppania ym. 2016, 133.)

Edellä oleva sitaatti on Viva-kollektiivin kirjoittamasta kirjasta *Hoivan arvoiset, vaiva yhteiskunnan ytimessä*. Sitaatti kuvaa hoivan olemusta, suhdetta, jossa

toinen tarvitsee hoivaa ja toinen antaa sitä. Hoivasuhdetta eivät määrittele ainoastaan siihen osallistuvat henkilöt, vaan myös hoivapolitiikka asettaa sille raamit esimerkiksi omaishoitajan vapaapäivien kautta. Tähän suhteeseen, joka on yksityinen, julkinen ja puolijulkinen, kirjan kirjoittajat pureutuvat vaivan käsitteen kautta. Käsitteen tulisi olla kirjoittajien mukaan yhteiskunnan ja siten myös hoivan ytimessä.

Hoivan arvoiset tarjoaa monipuolisen ja osin hengästyttävänkin katsauksen hoivan historiaan, nykypäivään ja tulevaisuuteen. Ennen kaikkea se on ansiokas keskustelunavaus nykyisen hoivapolitiikan kestättömyydestä. Hoivakysymys on tutkijoiden mukaan jäänyt talouden diskurssien varjoon, jossa hoiva muuttuu palveluiksi, rahamääräksi ja yksittäisiksi työtehtäviksi aikamääreineen. Kirjan tarkoituksena onkin purkaa hoivapolitiikan uuskieltä ja tarkastella, miten, kenen toimesta ja ketä varten vanhushoivaa järjestetään. Kirjan yhdeksässä luvussa käsitellään vaivaa, hoivan historiaa ja tulevaisuutta, hoivan markkinaistumista, hoivapolitiikkaa, hoivataloutta sekä hoivatyötä yritysissä, kotona ja maahanmuuttajien tekemänä.

Kirjan kirjoittajat ovat Tampereen ja Helsingin yliopistoissa sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulussa työskenteleviä tutkijoita, jotka ovat tutkineet hoivaa, hoivatyötä ja hoivamarkkinoita useista eri näkökulmista. Tutkijoiden mukaan kirja syntyi turhautumisesta yhteiskunnalliseen vanhuskeskusteluun, jossa korostuvat väitteet hyvinvointivaltion pelastamisesta julkista sektoria kaventamalla ja samalla laadun parantamisesta

ihmisten valinnanvapautta lisäämällä. Toisaalta vanhuspoliittisessa keskustelussa ei tutkijoiden mukaan puhuta hoivan todellisista maksajista tai siitä, mihin raha päättyy, kun suuret hoivayritykset tuottavat yhä suuremman osan hoivasta. Erityisesti ”vanhenemiseen luonnollisesti kuuluvasta tarvitsevuudesta, vaivaisuudesta ja heikkoudesta ei puhuta lähestulkoon lainkaan” (Hoppania ym. 2016, 10). Hoivapolitiikassa korostuu tutkijoiden mukaan välttämättömyyspuhe, jossa esimerkiksi laitoshoido kehystetään kylmäksi paikaksi, vaikka todellisudessa laitoksessa on aito mahdollisuus saada ympärivuorokautista hoivaa.

Vaivan nostaminen kirjan keskeiseksi käsitteeksi on erittäin kiinnostavaa, sillä sanaan ’vaiva’ liittyy vahvoja konnotaatioita esimerkiksi huonoudesta tai köyhyydestä. Vaiva ei kirjoittajien mukaan ole kuitenkaan pelkästään vajavaisuutta, vaan osa jokaisen ihmisen elämää ja ruumista. Siksi jokaisella tulisi olla myös oikeus vaivaisuuteen ja sitä kautta hoivaan. Yhteiskunnassa vaiva on liima, joka luo hoivasuhteita elämämme alusta saakka. Kukaan ei varmasti ajattele, ettei pienellä lapsella olisi oikeutusta tarvitsemaansa hoivaan, mutta kovin monen vanhuksen kohdalla kriteerit hoivaan eivät välttämättä täyty, vaikka tarvetta olisi. Vaiva on tilanteista ja kehollista, johon tulisi vastata kunkin henkilön senhetkisen tilanteen ja tarpeen mukaan. Hoivaa ja vaivaa ei pitäisi tarkastella organisaatiolähtöisesti eikä niistä tulisi puhua numeroina, prosentteina tai vajeena. Kuvaavaa onkin, että uusimmassa hallitusohjelmassa julkinen palvelulupaus määrittellään yhteiskunnan taloudellisen kantokyvyn puit-

teissa, ei ihmisten tarpeiden puitteissa (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 20). Tarpeen muuttaminen tietyn rahasumman arvoiseksi palveluksi on kirjan keskeinen huoli – kuinka monta euroa esimerkiksi kädestä kiinnipitäminen voisi maksaa? Tutkijoiden mukaan hoivatyö saattaa köyhtyä suoritusperusteisuuden lisääntyessä, mitä esimerkiksi Tanskassa kutsutaan minuuttityrannaksi.

Tutkijat käsittelevät keskeisiä hoivan ja vaivan kysymyksiä narratiivisten, todellisiin tutkimus- ja haastatteluaiheisiin perustuvien kehyskertomusten kautta, joista osa toimii paremmin kuin toiset. Kehyskertomukset tuovat kuitenkin hoiva- ja vaiva-arjen lähelle lukijaa ja saavat miettimään, miten kirjan päähenkilöiden, Kielon, Kirstin, Pentin, Mikan, Kalevin, Allin ja Marien, käy. Millaisilla resursseilla esimerkiksi Mika, pienen lapsen isä, jaksaa ottaa vastuuta omasta isästään, joka toimii puolisonsa omaishoitajana, sekä isoäidistään, joka ei enää edes tunnista Mikaa? Entä miten Kielo valikoi, vertailee ja kilpailuttaa oman vaivaisuutensa hoivamarkkinoilla?

Valta, valinnanvapaus ja vastuu kietoutuvat toisiinsa niin hoivapolitiikassa kuin yksittäisen ihmisen elämässä. Tutkijoiden mukaan viime aikojen kehitys on johtanut kohti hoivan ja siihen liittyvien vastuiden ja valintojen henkilökohtaistumista. Vaiva ikään kuin hävytetään politiikan kielestä ja sen ennakoimattomuus häviää asiakkuuden ja kuluttajuuden termistön alle (Hoppania ym. 2016, 94). Aktivoinnista on tullut yksi merkittävimmistä vanhuspolitiikkaa määrittävistä käsitteistä.

Tämä näkyy esimerkiksi hoivan kotiuttamisessa eli kotihoidon, omaishoidon ja perhehoidon lisäämisessä, joissa julkisen ja yksityisen vastuun rajat hämärtyvät. Samalla unohdetaan, ettei hoivan tarve katoa mihinkään, vaikka resurssija leikataan. Tutkijat huomauttavatkin, etteivät mitkään valinnat hoivan järjestämisessä ole väistämättömiä, vaan päätökset ovat aina poliittisten kamppailujen tulosta. Poliittiset prosessit tapahtuvat kuitenkin usein kaukana itse hoivatyöstä, hoivasuhteista ja hoivaa tarvitsevista ja antavista kehoista.

Kirjan lopussa kirjoittavat katsovat tulevaisuuteen dystopian kautta, jossa hoivarobotit saattavat asukkaat huoneisiinsa ja kytkevät heidät virtuaalitodellisuuteen, jossa asukas pääsee elämään omia muistojaan uudelleen. Vanhuksia myydään markkinoilla sille, joka halvimalla suostuu vanhuksen ottamaan. Dystopiassa yhdistyvät näin huutolaismenneisyys ja tulevaisuuden teknologia, joista puuttuu oikeudenmukaisuus, arvokkuus ja yhteinen vastuu. Tutkijat eivät kirjoita tulevaisuudelle utopiaa, mikä on sääli, mutta oikeudenmukaisemman hoivapolitiikan luomiseen he vaativat yhteiskuntaa järjestävien diskurssien muutosta. Ensinnäkin hoivapolitiikassa tulisi luopua kapeasti ymmärretystä taloudellisen tehokkuuden ja tuottavuuden ideaalista, jossa vaiva ja hoiva näyttäytyvät vain menoerinä. Tutkijoiden mukaan Suomeen tarvi-

taan hoivajärjestelmä, joka takaa kaikille avoimen, tarpeenmukaisen ja yksilöllisen hoivan, johon kaikilla on varaa, ja jonka sisältöön hoivasuhteen osapuolet pystyvät vaikuttamaan. Hoivatyöntekijöiden hyvät työolot tulee taata; ylipääntään työelämä tulisi muillakin sektoreilla järjestää niin, että vaivaisuus ja siihen liittyvät hoivavastuut ja huolet otetaan huomioon. Sote-uudistuksen keskellä nämä ovat tärkeitä huomioita hyvän ja oikeidenmukaisen hoivan järjestämisen tulevaisuudesta.

Hoivan arvoiset osoittaa kirjoittajien laajan tuntemuksen hoivan nykyisyydestä ja tieteellisestä tutkimuksesta. Tutkijoiden ääni on yhtenäinen ja heidän valintansa kirjoittaa yleistajuinen, osin narratiivinen kirja, on onnistunut. Kirja tekee näkyväksi hoivasuhteiden todellisuutta ja niiden merkitystä yhteiskunnan järjestymisessä. Kirja soveltuu jokaisen ihmisen, vaivaisen, luettavaksi. Samalla voi kysyä itseltään, olenko minä nyt ja tulevaisuudessa hoivan arvoinen.

KIRJALLISUUS

Pääministeri Sipilän hallitusohjelma (2015) Ratkaisujen Suomi. Saatavilla: http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82. Luettu 30.3.2017.

HUOSTAANOTTO – VAATIVA JA TÄRKEÄ TEHTÄVÄ

Taru Kekoni, *YTT, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto*

Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino, Tampere. 2016, 354s.

Huostaanotto on lastensuojelun vaativin tehtävä, kuten Rosi Enroos, Tarja Heino ja Tarja Pösö toimittamansa kirjan nimessäkin toteavat. Usein koko sosiaalityön professioon liittyvä keskustelu kulminoituu nimenomaan huostaanottoon. Huostaanotto on käsite, jonka vähemminkin sosiaalityötä tuntevat henkilöt tunnistavat, ja kaikilla on vähintäänkin jonkinlainen käsitys siitä, mitä se tarkoittaa.

Siksipä huostaanotto lastensuojelun vaativimpana tehtävänä on myös tärkeä tutkimusaihe, josta ei voi olla liikaa ajankohtaista tutkimuskirjallisuutta. Käsillä oleva kokoomateos on myös sisällöllisesti tärkeä lisä aiheesta olemassa olevaan suomenkieliseen kirjallisuuteen.

Kirjan johdannossa Tarja Pösö toteaa, että kokoomateoksen pyrkimys on luoda käsitteellisiä tarttumapintoja huostaanottoon ja siihen kytkeytyviin ilmiöihin. Teoksessa nämä käsitteelliset paikannukset liittyvät kahteen laajempaan kokonaisuuteen, joiden mukaisesti myös kirjan pääluvut on jäsennetty. Ensin huostaanottoa tarkastellaan *päättökseenä*. Tämä osio sisältää huostaanoton

oikeudellista tarkastelua muun muassa vapaaehtoisen ja tahdonvastaisen huostaanoton käytäntöjen sekä kiireellisen sijoituksen ja ”minihuostaanoton” käsitteiden tarkastelun kautta (Raija Huhtasen ja Tuuli Lamposen artikkelit kirjassa).

Essi Julinin artikkeli kiinnittyy hieman spesifimpään, mutta sitäkin tärkeämpään teemaan, lastensuojelun ja poliisitutkinnan välimaastoon sijoittuvaan työskentelyyn. Kirjan alkuosassa Tarja Heino tuo esille kiinnostavan autoetnografisen aikalaisnäkömyksen siitä, kuinka julkinen valta on viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana osaltaan vaikuttanut lastensuojelun tietopohjan rakentumiseen. Melkoisen herättelevältä ja pelottavan ajankohtaiseltakin tuntuu kirjoittajan huomio yhdestä asiasta, joka on hänen näkemyksensä mukaan 30 vuoden aikana toistunut: ”juuri kun tietopohja-asiaa on saatu valmisteltua askeleen verran eteenpäin, on tullut jokin organisaatio- tai lakiuudistus, joka on tehnyt valmistelun tyhjäksi”, Heino toteaa artikkelinsa alkuosassa.

Kirjan alkuosassa huostaanottoa päättökseenä tarkastellaan edellisten lisäksi myös vanhempien ja lasten osallisuuden (Pauliina Kuokan ja Tarja Pösön artikkeli) sekä huostaanottoasiakirjojen (Elina Pekkarisen artikkeli) näkökulmista. Kuokan ja Pösön artikkelissa katse kohdistuu hallinto-oikeuksissa huostaanottopäätöksien äärellä työskentelevien tuomarien, esittelijöiden ja asiantuntijoiden näkemyksiin lapsen ja vanhempien osallisuudesta päätöksentekoon. Jotkin tässä artikkelissa esiintuodut tulokset jäivät mietityttämään itseäni sosiaalityön opettajana. Sosiaalityön

koulutuksen näkökulmasta erityisen herättelevä on erään haastatellun asiantuntijajäsenen näkemys. Tämän mukaan sosiaalityöntekijät eivät hallinto-oikeudessa esiintyessään osaa perustella tekemiään valintoja niin, että perustelut olisivat ymmärrettäviä myös muille läsnäolijoille. Syynä tähän Kuokka ja Pösö näkevät mahdollisesti sen, että hallinto-oikeus on edelleen sosiaalityöntekijöille melko vierasta maaperää. Vaikka lastensuojelutyön ”oikeudellistuminen” on ollut tiedossa ja keskusteluissa jo pitkään, onko niin, että sosiaalityön koulutuksessa ei edelleenkään kyetä tuottamaan sellaisia taitoja, joita sosiaalityöntekijät oikeustoimen kanssa työskennellessään tarvitsevat? Ongelma saattaa liittyä yleisemminkin moniammatillisen työskentelyn taitoihin ja niiden opiskelun vähäisyyteen sosiaalityön koulutuksessa, muuhunkin kuin lastensuojelutyöhön liittyen.

Kirjan jälkimmäinen osa käsittelee huostaanottoa (psykososiaalisena) interventiona. Tässä osioissa on kuultavissa edellistä osiota enemmän niiden henkilöiden ääni, joita huostaanotto henkilökohtaisella tasolla koskettaa: lapsen ääni (Riitta Laakson artikkeli), biologisten ja sijaisvanhempien ääni (Tarja Vierulan, Rosi Enroosin ja Noora Aarnion artikkelit) sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ääni (Susanna Helavirran artikkeli). Näistä jokainen osaltaan syventää lukijan ymmärrystä siitä, mitä huostaanotto merkitsee kokemuksena ja omaan elämään merkittävällä tavoin vaikuttavana julkisen vallan väliintulona. Jos ja kun itse ajattelen kirjaa mahdollisena sosiaalityön oppikirjana, näen sen jälkimmäisen osion täydentävän erin-

omaisesti kirjan käsitteellisempää ja lainsäädäntökäytäntöihin vahvemmin kiinnittyvää alkuosaa.

Jokaisen lastensuojelun sosiaalityöhön ensimmäistä kertaa töihin menevän henkilön pitäisi pystyä edes jollakin tasolla ymmärtämään, mistä huostaanotossa ja sijaishuollossa on kokemuksellisesti kyse. Tähän arvioitavana oleva teos antaa hyvän pohjan. Parhaiten nimenomaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän kokemusmaailmaan johdattelee Susanna Helavirran artikkeli, jossa tuodaan esille, mitä lasten asioista vastaaminen sosiaalityöntekijän roolissa tarkoittaa. Olisin itse mielelläni lukenut kyseisen artikkelin ennen kuin ensimmäistä kertaa aloitin lastensuojelun sosiaalityöntekijän tehtävässä.

Suurella mielenkiinnolla luin myös Rosi Enroosin tarkastelua lapsen huostassaolon alkuketkistä sijaishuoltopaikan näkökulmasta sekä sijaishuoltopaikoista julkisena kotina. Kiinnostava on muun muassa Enroosin pohdinta julkisen kodin eri muotojen – perhe vs. laitos – yhtäältä eroista ja toisaalta samankaltaisuuksista ja siitä, että nimekettä tärkeämpää on sijaishuoltopaikan itseymmärrys toiminnastaan. Painottuvatko sijaishuoltopaikassa koti ja henkilökohtaisuus vai yksikkö ja ammatillisuus? Näillä seikoilla on Enroosin mukaan merkittävä vaikutus lapsen sijaishuoltoon tuloon. Sijaishuoltopaikan itseymmärryksen tulisi olla myös sosiaalityöntekijän tiedossa sijoituspäätöstä tehtäessä, jotta lapsi osattaisiin sijoittaa sellaiseen perheeseen tai laitokseen, joka parhaalla mahdollisella tavalla vastaa hänen yksilöllisiä tarpeitaan.

Laakson artikkeli on kirjassa ainoa lapsen kokemusmaailmaa valottava artikkeli, ja tätä näkökulmaa kirjaan olisi ehkä toivonut lisääkin. Kirjoittaja kuvaa hyvin sensitiivisesti lapsen elämässä huostaanoton myötä tapahtuneita muutoksia. Lapsille ja nuorille tehdyistä haastatteluista (kahdessa eri huostaanoton vaiheessa) koostuva aineisto tuntuu todella sukeltavan sisälle haastatteltujen lasten ja nuorten kokemuksiin. Tärkeää on myös se, että Laakso tuo esille lapsen tärkeiksi kokemat asiat sellaisinaan, vaikka arjessa tapahtuneiden muutosten ja huolenpidon kokemusten sanallistaminen voi olla (muun muassa lapsen iästä riippuen) vaikeakin, tai sitä voidaan kuvata hyvin konkreettisin esimerkein. Juuri tämä tekee tekstistä erityisen koskettavaa. Laakso nostaa aineistostaan esille esimerkin, jossa yksi haastatelluista pojista oli haastattelun aikana piirtänyt janalle elämänsä merkittävänä tapahtumana perhekodissa saamansa leikkirekka-auton. Mitään muuta hän ei ollut janalle piirtänyt. Tämä pieni episodi kertoo mielestäni lapsen kielellä enemmän huostaanoton ja sijaishuollon merkityksestä kuin moni kokonainen opus onnistuu aiheesta sanomaan. Artikkelissa kuvataan, miten pojan haastattelusta välittyi onni

rekka-autosta ja sen kanssa leikkimisestä. Vaikka konkreettisesti kyse on materiaalisesta hyvästä, rinnastuu se lapsen kokemuksena myös koettuun huolenpitoon ja kertoo ehkä osaltaan myös sen puutteesta lapsen aiemmassa elämässä. Tälle lapselle huostaanotto ja sen myötä perhekotiin muutto on tarkoittanut onnea ehkä elämänsä ensimmäisestä omasta lelusta ja mahdollisuudesta leikkiä sillä. Jos huostaanotolla saadaan aikaan tällaisia koetun onnellisuuden ja huolenpidon muutoksia lapsen elämässä, voidaan huostaanottoa mielestäni pitää vaativuudestaan huolimatta myös lastensuojelun yhtenä tärkeimmistä tehtävistä.

Kokonaisuutena pidän Enroosin, Heimon ja Pösön toimittamaa teosta tärkeänä, ajatuksia herättävänä ja ajankohtaisena kuvauksena huostaanotosta ja siihen kiinnittyvistä ilmiöistä. Kirja ei monesta kokoomateoksesta poiketen kärsi hajanaisuudesta, vaan artikkelit kiinnittyvät sisällöllisesti ja rakenteensa puolesta hyvin toisiinsa. Mahdollisessa kirjan jatko-osassa toivoisin huostaanottoa käsiteltävän vieläkin enemmän lapsen ja ehkä vahvemmin myös moniammatillisen toiminnan näkökulmasta.